

DADES DE MIGRACIÓ I HIVERNADA D'ALGUNS OCELLS A LA COMARCA DEL RIPOLLÈS

FERRAN GONZÀLEZ-PRAT, DANIEL PUIG i MAIDEU,
JOAN GIL i SANTANO

(MEMBRES DEL "GRUP D'ESTUDI I DEFENSA DE LA NATURA" GEDENA - RIPOLLÈS)

Introducció

En aquest article fem un repàs de les dades que els membres del Grup d'Estudi i Defensa de la Natura (GEDENA-Ripollès) hem estat recollint al llarg dels més de quinze anys d'observacions faunístiques. Només s'esmenten les espècies i cites personals, sense tenir en compte les observacions d'altres ornitòlegs que també han treballat al Ripollès. Un recull de tota la informació existent i coneguda al Ripollès es farà en un treball posterior i més complet. Ja l'any 1985 havíem fet una primera recopilació (Canals *et al.*, 1985) aprofitant la nostra col·laboració en la *Història Natural dels Països Catalans*. D'algunes espècies n'hem fet la revisió i posterior eliminació per considerar-ne la identificació errònia o dubtosa.

Les cites es corresponen a dades de pas en migració en ambdós passos, pre i postnupcial, com també les cites d'espècies d'ocells que només es troben al Ripollès de forma esporàdica o irregular. Les dades d'espècies que hivernen de forma més regular a la comarca es tractaran també en un treball posterior.

Llistat d'espècies

Cabussó emplomallat (*Podiceps cristatus*)

Una única cita el 20 d'abril de 1985 al pantà de cal Gat. Tot i que és una espècie que cria sovint en embassaments de l'interior de Catalunya.

Baldriga cendrosa (*Calonectris diomedea*)

Dues úniques cites a finals d'estiu de 1983, una a Ripoll i una altra a Campdevàrol. Els animals van caure a terra debilitats i un d'ells no va aconseguir sobreviure, mentre l'altre es va poder revifar en un centre de recuperació.

Corb marí gros (*Phalacrocorax carbo*)

Espècie que a Catalunya no va començar a criar fins l'any 1973. Actualment ho fa, però amb molt poques parelles. A l'hivern és força abundant, tant a la costa com en embassaments de l'interior. Al Ripollès només l'hem observat en pas el mes de març, amb la típica formació en V, comptats uns 50 exemplars; i en una sola ocasió aturat al pantà de cal Gat el 4 d'abril de 1993.

Martinet de nit (*Nycticorax nycticorax*)

Espècie estival de la qual tenim dues cites al mes de març de 1986 i una del 23 de juliol de 1988 passant per Ripoll. A Catalunya arriba al març, o majoritàriament a l'abril, i comença a marxar a l'agost. A la veïna comarca d'Osona se l'ha trobat criant a la riba del Ter.

Martinet ros (*Ardeola ralloides*)

Una sola observació el 25 d'abril de 1982 al pantà de cal Gat. És una espècie estival que nidifica al delta de l'Ebre i que a la resta del territori s'observa principalment al pas de primavera.

Martinet blanc (*Egretta garzetta*)

Una sola observació el 12 de desembre de 1993 a Ripoll. És un ocell escàs a Catalunya que només hiverna de forma regular als aiguamolls de l'Empordà, al delta del Llobregat i al delta de l'Ebre. A Osona se l'ha observat en els mesos del pas migratori, però no més enllà del mes de setembre.

Agró roig (*Ardea purpurea*)

Una sola cita d'un exemplar mort en un canal prop de Campdevàrol (M. Triola), l'octubre del 1982. N'hi ha també un exemplar dissecat a la Societat de Caçadors "La Rama".

Cigonya negra (*Ciconia nigra*)

Una sola observació el 20 de desembre de 1995 prop de Camprodon, tot i que en tenim referències a la vall de Ribes.

Cigonya (*Ciconia ciconia*)

Tenim notícia que s'hi havia aturat a reposar la primavera de l'any 1962, i després el 12 d'abril de 1996 a Ripoll i la setmana abans a Sant Pau de Segúries; les altres cites són a l'agost, el 17 i 18 d'agost de 1991 a Ripoll, amb uns 50 exemplars, i el 31 d'agost de 1995 a Campdevàrol amb una trentena. També en tenim referència de l'any 1986 a Molló.

Oca riallera grossa (*Anser albifrons*)

Una única cita dels dies 30 de juny al 3 de juliol de 1983 (observada amb en J. Canals i J. Vallès). Segons el Comitè de Rareses de la SEO-Birdlife, es podria tractar d'un exemplar escapat, ja que per la data seria estrany que fos de pas.

Oca (*Anser sp.*)

Les poques observacions que en tenim són en vols de pas, al mes de març. També d'aquest mes tenim senyals de diverses aturades en un embassament de la comarca.

Ànec grisè (*Anas strepera*)

Observat un sol mascle el 8 de febrer de 1987 al pantà de cal Gat. Des dels anys seixanta cria a Catalunya, però sol freqüentar els aiguamolls costaners.

Xarxet (*Anas crecca*)

Espècie migradora i hivernant esporàdica al Ripollès. En tenim citacions del 16 d'abril de 1983, el 24 de desembre de 1984 i el 19 de gener de 1985, al pantà de cal Gat, i el mateix 19 de gener de 1985 dos mascles i una femella al riu Ter, prop de Ripoll. Els mesos de desembre i gener és quan més xarxets s'observen a Catalunya, a causa de la visita d'exemplars nòrdics que baixen pel fred, justament l'hivern de 1984-85 va coincidir amb un hivern molt fred.

Xarrasclet (*Anas querquedula*)

Una única cita el 24 de març de 1991. Es correspon amb una data comuna de pas d'aquesta espècie que hiverna a les costes del Senegal.

Morell de cap-roig (*Aythya ferina*)

Un exemplar mascle vist des del 8 de febrer a l'1 de març de 1987 al pantà de cal Gat. Cria al delta de l'Ebre i és més freqüent com a hivernant, però sobretot des de l'octubre fins al gener.

Aligot vesper (*Pernis apivorus*)

Espècie migradora que al Ripollès encara no hem trobat criant de forma segura, malgrat estar citat com a nidificant en l'*Atlas dels ocells nidificants de Catalunya i Andorra* (Muntaner *et al.*, 1983). El pas prenupcial és més nombrós al mes de maig, amb observacions d'estols de fins a 100 exemplars (8 de maig de 1988) i un grup d'uns 200 juntament amb algun aligot (29 d'agost de 1986). La tornada postnupcial s'observa ja a finals d'agost i fins a finals de setembre, barrejats amb aligots comuns. De fet, la major part d'observacions al Ripollès les hem realitzat el mes de maig, amb alguna cita de l'agost i el setembre.

Milà negre (*Milvus migrans*)

Rapinyaire present durant els passos pre i postnupcial, però també durant tot l'estiu. Els hem començat a observar des de principis de març (9 de març de 1991), amb nombrosos exemplars en pas, fins al maig (22 de maig de 1988), i, pel que fa al pas postnupcial, des de l'agost (3 d'agost de 1985) fins a l'octubre (18 d'octubre de 1987). Cal destacar que a Vidrà es va recuperar el 1987 un exemplar anellat a Suïssa l'any 1964, essent fins ara aquesta la màxima longevitat registrada d'aquesta espècie.

Milà reial (*Milvus milvus*)

En nombre molt menor de cites i d'exemplars vistos al Ripollès, també l'hem observat el mes de març en pas prenupcial (9 de març de 1991). Aquest milà cria de forma escassa a Catalunya, essent la Cerdanya el lloc de cria més proper al Ripollès.

Aufrany (*Neophron percnopterus*)

Una cita de l'any 1985 a la vall de Ribes, i un parell d'exemplars el 15 de maig de 1996 prop de Molló. Fins als anys setanta i potser els vuitanta sembla que havia criat a la comarca.

Voltor comú (*Gyps fulvus*)

Fins al 1988 (González-Prat *et al.*, 1989) era un ocell esporàdic que es veia en forma d'exemplars solitaris, però ja aquest any es van observar set exemplars junts i des d'aleshores, cada any ens visiten repetidament des del mes de maig fins al febrer, tot i que la major part d'observacions es fan de juny a setembre. N'hem observat un grup de prop de 40 exemplars junts (24 de juny de 1996).

Àliga marcenca (*Circaetus gallicus*)

Espècie migradora que es comença a observar al Ripollès a principis de març (8-3-92) i que no marxa fins al setembre, i amb una observació més tardana el 9 d'octubre de 1990 a Ripoll.

Arpella vulgar (*Circus aeruginosus*)

Present al Ripollès només en els passos migratoris. Totes les observacions s'han fet entre els mesos de març (24-3-91) i el juliol (29-7-91).

Arpella pàl·lida, esparver d'estany (*Circus cyaneus*)

Únic *Circus* que nidifica a la comarca, i precisament de tot el Pirineu, al Ripollès és on està més ben representat. És una espècie que efectua migracions, tot i que algunes femelles i immadurs es poden quedar al territori de cria, al Ripollès tenim

una cita d'una femella el 16 de gener de 1983. Els mascles sí que marxen ja des de finals d'agost, setembre i fins al novembre, i retornen a principis de març.

Aligot comú (*Buteo buteo*)

Espècie que cria a la comarca i que és sedentària, però efectua migracions parcials. Nosaltres hem observat grups migradors, sobretot a finals d'agost i setembre, sovint en grups propers a estols d'aligots vespers.

Àguila calçada (*Hieraetus pennatus*)

En tenim dues úniques cites, una del 4 de març de 1984 prop de Sant Joan de les Abadesses (J. Canals), i una altra l'1 d'abril de 1995 a coll de Jou (L.M. Copete i L. Carrera).

Àliga pescadora (*Pandion haliaetus*)

Espècie només present als Països Catalans en els passos migratoris de primavera i tardor. Al Ripollès l'hem observat també en ambdós passos, el 2 d'abril de 1989 al bosc de Ribes, i el 20 d'abril de 1991 i el 16 de setembre de 1990 a coll d'Ares. Per les observacions més nombroses a les comarques banyades pel riu Llobregat, i al delta del Llobregat mateix, sembla que la vall del Llobregat és preferida com a pas d'aquesta espècie.

Xoriguer (*Falco tinnunculus*)

Aquest és el falcònid més abundant del Ripollès. És una espècie sedentària i només se'n coneixen moviments estacionals en què abandonen les àrees de cria a l'hivern, però no se sap gaire on marxa. Al Ripollès hem observat grups de xoriguers desplaçant-se al sud els mesos de setembre i d'octubre, però no es pot assegurar que sigui una migració, estrictament parlant.

Esmerla (*Falco columbarius*)

Espècie d'aparició esporàdica a la comarca en els passos postnupcial, amb dues úniques observacions el 16 de setembre de 1990 a coll d'Ares i el 7 d'octubre del mateix any en un embassament prop de Ripoll.

Falcó mostatxut (*Falco subbuteo*)

Rapinyaire migrador que cria al Ripollès en nombre escàs (tres parelles segures i dues de possibles). La major part d'observacions les hem fet de juny a octubre. Tot i que els territoris de caça els hem detectat en boscos esclarissats de pi roig i en prats subalpins amb matolls, ja fa uns anys que l'hem observat als estius a la vila de Ripoll. Concretament, l'any 1985 se'l va detectar en un edifici en construcció, i aquest mateix any 1996 se l'ha tornat a observar caçant falciots al mig del poble.

Rascló (*Rallus aquaticus*)

Molt poques observacions i totes al pantà de cal Gat. Els mesos de març, novembre i febrer.

Rasclet, picardona (*Porzana pusilla*)

Una sola observació el 16 de setembre de 1981 d'un exemplar adult entremig del poblament de bogues d'un embassament de la comarca.

Fotja (*Fulica atra*)

Tot i les nombroses cites populars, aquesta espècie és molt rara al Ripollès; apareix només en hiverns molt freds (el 18 de gener de 1985 fins al 3 de febrer de 1985, 2 de gener de 1990), al riu Ter.

Torlit (*Burhinus oedicnemus*)

Una única cita el 22 de desembre de 1985. Aquesta espècie cria a Catalunya, en terres de secà de Lleida, Tarragona i a l'Empordà, amb unes localitzacions concretes a la Cerdanya, i tot i ser una espècie sedentària, realitza moviments migratoris i també ens visiten exemplars que hivernen a les nostres terres.

Corriol petit (*Charadrius dubius*)

S'han observat exemplars en època de pas (4 d'abril de 1982, 25 d'abril de 1982, 1 de maig de 1981), però ja fa bastant temps que no en tenim notícia.

Corriol pit roig, perdiu rasca (*Charadrius morinellus*)

Quasi totes les observacions s'han obtingut en el pas postnupcial (21 d'agost de 1983, 29 d'agost de 1988, 9 de setembre de 1990), però tenim un parell d'aparicions observades en època de cria en prats alpins per sobre dels 2.500 m d'altitud. Normalment són exemplars solitaris, però el 29 d'agost de 1988 se'n van observar sis exemplars, i el 9 de setembre de 1990 tres exemplars, juntament amb un grup familiar de sis perdius blanques.

Fredeluga (*Vanellus vanellus*)

Tot i que només cria de forma molt localitzada a Catalunya, a l'hivern és força abundant, sobretot en hiverns molt freds en què ens visiten exemplars més nòrdics. A la veïna Osona és molt freqüent cada hivern, però al Ripollès és més esporàdic (estols nombrosos el gener de 1985 i el febrer de 1991).

Becadell comú (*Gallinago gallinago*)

Localitzat hivernant a la comarca, l'hem observat des de l'1 de gener fins al 20

d'abril, però des de l'any 1987 i a causa de la degradació de l'única àrea bona d'hivernada, el pantà de cal Gat, ja no n'hem fet més observacions.

Gamba roja vulgar (*Tringa totanus*)

Espècie només present en el seu pas prenupcial, el 12 d'abril de 1986 i el 16 d'abril de 1983 al pantà de cal Gat, i el 20 de maig de 1995 prop de Tregurà (P.I. Isern)

Xivita (*Tringa ochropus*)

Dues cites, el 16 d'abril de 1983 al pantà de cal Gat, i l'11 d'abril de 1985 en una riera propera a Sant Joan de les Abadesses. És un ocell que s'observa solitari i que a Catalunya només hi és de pas o com a hivernant.

Gavina vulgar (*Larus ridibundus*)

Només present al Ripollès els hiverns més freds, el gener i març de 1985 i el gener de 1987 al riu Ter, sempre individus solitaris barrejats amb els gavians argentats. Molt més comú a l'hivern a la veïna Osona.

Gavineta de tres dits (*Rissa tridactyla*)

L'any 1981, el dia 8 de març, un sol exemplar immatur barrejat amb els gavians argentats, a Ripoll.

Tórtora turca (*Streptopelia decaocto*)

El 1981 prop de Ripoll, tot i que podria tractar-se d'exemplars escapats de captivitat. Aquesta espècie està en expansió des de França i també a Catalunya.

Abellerol (*Merops apiaster*)

Abundants de pas pel coll de Montfalgars i coll d'Ares, sobretot el mes de setembre, també els hem vist de pas a alta muntanya (10-5-92), a la vall de Ribes, i prop de Ripoll (26-8-91). Totes les observacions són de pas, tot i que sembla que han criat en talussos de Surroca.

Picot garser petit (*Picoides minor*)

Fa uns 20 anys havia criat en un roure al municipi de Ripoll. A Vidrà (actualment, a la comarca d'Osona) en tenim una única observació del 15 de desembre de 1985.

Terrerola vulgar (*Calandrella brachydactyla*)

Ocell estival i migrador del qual només en tenim una sola cita del 19 de maig de 1985, encara que no en tenim indicis de cria.

Cotoliu (*Lullula arborea*)

Tot i ser una espècie sedentària a Catalunya i àmpliament distribuïda, al Ripollès només l'hem detectat els mesos d'abril dels anys 1985, cap a Surroca, i 1992, als rasos de Tubau. Tot i que les dates coincideixen amb l'època de cria a comarques properes, no n'hem trobat indicis de cria.

Oreneta (*Hirundo rustica*, *Delichon urbica*)

Ja a finals d'agost es preparen per marxar en migració, es pot observar al setembre l'agrupació d'orenetes a centenars i de mica en mica van marxant fins a l'octubre. Tenim una cita molt tardana d'oreneta vulgar al desembre a Campelles (6 de desembre de 1987).

Trobat (*Anthus campestris*)

Aquest ocell és un nidificant escàs a Catalunya, i tot i que cria a Osona i a la Garrotxa, al Ripollès no hem pogut comprovar-ne la nidificació. Les observacions que en tenim són dels dos passos, prenupcial al mes d'abril (14 d'abril de 1986) i postnupcial al setembre (27 de setembre de 1984), sempre cap a Ribes de Freser.

Titella (*Anthus pratensis*)

Present a Catalunya només com a hivernant o com a migrant. Al Ripollès l'hem observat en pas els dies 30 i 31 d'agost de 1986 a la carena pirinenca des del Costabona a coll d'Ares, essent una data molt primerenca, ja que el pas normalment es dona a finals de setembre. Tenim alguna cita més del setembre, novembre i febrer.

Cuereta groga (*Motacilla flava*)

Un grupet d'una vintena l'1 de setembre de 1984 a coll de Jou.

Cotxa cua-roja (*Phoenicurus phoenicurus*)

L'hem trobat en actitud de cria aquest mes de juny i juliol de 1996 al terme de Queralbs, a 1.330 m d'altitud i a l'era d'una casa de pagès. Les altres observacions que teniem d'aquesta espècie eren de pas, 16 d'octubre de 1982, prop de Ripoll; 30 d'abril de 1984, prop del Serrat (Queralbs); 21 de juliol de 1984, prop d'Ull de Ter, i 1 de setembre de 1984, a coll de Jou.

Còlit ros (*Oenanthe hispanica*)

Una sola cita segura el 9 d'abril de 1995 en pas.

Merla de pit blanc (*Turdus torquatus*)

Tot i que és una espècie que a l'hivern sol marxar al sud, fins i tot a l'Àfrica, al

Ripollès en tenim observacions freqüents els mesos d'hivern, de novembre a febrer. En grups i en pas els hem vist a finals de setembre i fins el 2 de novembre, amb estols de més de 50 exemplars.

Griva cerdana (*Turdus pilaris*)

Amb algunes observacions d'individus aïllats hivernants des del desembre (25 de desembre de 1990) fins al mes de febrer (17 de febrer de 1991). Sovint barrejada amb altres túrdids com grives i el tord ala-roig.

Tord ala-roig (*Turdus iliacus*)

Molt més abundant com a hivernant al Ripollès, i en estols de fins a deu exemplars, des del mes de desembre (10 de desembre de 1985) fins al març (14 de març de 1985). També sol ajuntar-se amb altres túrdids.

Mastegatxes (*Ficedula hypoleuca*)

Malgrat les cites de nidificació al Ripollès, encara que esporàdica (Muntaner *et al.*, 1983), nosaltres només l'hem observat en època de pas els mesos d'abril (20-4-85), el maig (1-5-82, 10-5-86), i el setembre (1-9-84).

Trenca (*Lanius minor*)

Un sol exemplar a Queralbs el 5 d'abril de 1984 (juntament amb J. Canals), en tenim fotografia.

Capsigrany (*Lanius senator*)

Espècie molt rara a la comarca, amb només dues localitats de cria possible, una al municipi de Sant Joan de les Abadesses (1-6-91) i una altra al municipi de Ripoll, prop de la riera de Vallfogona (estiu de 1982).

Pinsà comú (*Fringilla coelebs*)

Espècie sedentària i abundant, però que a l'hivern realitza moviments migratoris. Hem observat moviments migratoris importants de centenars d'exemplars el 17 d'octubre de 1990 a la portella de Mentet (2.437 metres) juntament amb altres fringíl·lids.

Pinsà mec (*Fringilla montifringilla*)

Hivernant regular que ja es veu pel Ripollès a l'octubre (17 d'octubre de 1990) i que s'hi pot quedar fins al febrer (17 de febrer de 1990), tot i que és més abundant els hiverns i els dies més freds. Destaquem la cita del dia 17 d'octubre de 1990 en què s'observà un estol de gairebé cent exemplars passant per la portella de Mentet.

Passerell (*Acanthis cannabina*)

Espècie prou freqüent a la comarca que realitza moviments migratoris ja al setembre i sobretot a l'octubre.

Lluer (*Carduelis spinus*)

Espècie molt freqüent a l'hivern, tot i que encara no hem pogut comprovar la seva nidificació al Ripollès. El mes d'octubre també l'hem observat en el pas de la portella de Mentet amb estols de gairebé un centenar d'exemplars.

Durbec (*Coccothraustes coccothraustes*)

Ocell molt vistós i que hem observat des del desembre (26-12-84) fins al maig (25-5-83, J. Canals), normalment solitari, però alguna vegada amb grups de fins a 10 exemplars (17-2-90, cita dels autors amb J.L. Romero).

Repicatalons (*Emberiza schoeniclus*)

Només ens visita alguns hiverns i sempre en les escasses zones humides de la comarca. Observat en estols els mesos de febrer (8-2-86) i març (19-3-84).

BIBLIOGRAFIA

Canals, J., Gil, J. i González, F. (1985).: "Notes ornitològiques interessants al Ripollès". *Butlletí Centre d'Estudis del Ripollès* 7. Pàgs.: 10-13. Ripoll, 1985.

González-Prat, F., Puig, D. i Gil, J.: "Els rapinyaires al Ripollès". *Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès. Annals 1988-1988*. Pàgs.: 123-132. Ripoll, 1989.

Muntaner, J., Ferrer, X. i Martínez-Vilalta, A.: *Atlas dels ocells nidificants de Catalunya i Andorra*. Ketres ed. Barcelona, 1983.